

І.В. Замула, д.е.н., проф.

Т.С. Примак, студ.

Житомирський державний технологічний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ В МЕЖАХ МАРКЕТИНГОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ

Однією з внутрішніх конкурентних переваг підприємства є процес формування та використання його фінансових результатів, ефективність яких напряму залежить від управлінського персоналу підприємства. Забезпеченість управлінців достовірною маркетинговою інформацією та використання ними ефективного інструментарію для аналізу конкурентних переваг підприємства є на сьогодні найбільшими проблемними питаннями. Таким чином, виникла потреба дослідження, обґрунтування та вдосконалення організації аналізу фінансових результатів, адаптації його до сучасних умов функціонування суб'єктів господарювання з урахуванням чинників ризику, що можуть вплинути на кінцевий результат обраної стратегії діяльності підприємств. Дослідження спрямовано на вдосконалення організації аналізу фінансових результатів в межах оцінки внутрішніх факторів формування конкурентних переваг при маркетинговому аналізі в умовах використання комп'ютерних технологій.

За результатами дослідження згруповано основні етапи організації аналізу фінансових результатів, окреслено послідовність дій на кожному з них, наведено пропозиції щодо розробки плану та програми аналізу фінансових результатів та охарактеризовано можливості програмних продуктів для комп'ютеризації аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. Зазначені пропозиції забезпечать економію робочого часу працівників та зниження ступеня невизначеності через отримання необхідної інформації для прийняття рішень щодо управління конкурентоспроможністю підприємства.

Ключові слова: конкурентоспроможність; маркетинговий аналіз; аналіз фінансових результатів; організація аналізу; програмне забезпечення аналізу.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження. Сьогодні значними темпами зростає роль економічного аналізу в господарській діяльності підприємств. З метою забезпечення ефективності своєї діяльності підприємствам, особливо в умовах жорсткої конкуренції, необхідно швидко реагувати на зміни факторів зовнішнього середовища, слідкувати за своїми рейтинговими позиціями, оцінювати позитивні та негативні зміни у власній діяльності та діяльності підприємств-конкурентів. Як результат, в сучасних умовах господарювання на перший план виходять економічні методи управління. Економічний аналіз набуває важливого значення, адже він виявляє не лише недоліки в діяльності підприємства, але й знаходить шляхи подальшого його розвитку.

Конкурентоспроможність характеризується здатністю підприємства посісти певну позицію на конкретному ринку і оцінюється шляхом порівняння показників підприємства з кращими представниками такого ринку. Однією з внутрішніх конкурентних переваг підприємства є процес формування та використання його фінансових результатів, ефективність яких напряму залежить від управлінського персоналу підприємства. Забезпеченість управлінців достовірною маркетинговою інформацією та використання ними ефективного інструментарію для аналізу конкурентних переваг підприємства є на сьогодні найбільшими проблемними питаннями, що виникають у практиці господарювання вітчизняних підприємств.

Переважає більшість підприємств не використовує аналітичні програми, що пояснюється браком коштів, нерозумінням переваг їх застосування і лише позитивний результат від використання програм для автоматизації аналізу конкурентами змушує замислитися над впровадженням інформаційних систем в аналізі. Разом з тим, стрімкий розвиток економічного аналізу, нові об'єкти аналізу сприяють вдосконаленню існуючих програмних продуктів та розширенню їх функціональних можливостей. В таких умовах потребують вирішення проблеми щодо вибору окремого програмного продукту для автоматизації економічного аналізу на підприємстві.

Таким чином, виникла потреба дослідження, обґрунтування та вдосконалення організації аналізу фінансових результатів, адаптації його до сучасних умов функціонування суб'єктів господарювання з урахуванням чинників ризику, що можуть вплинути на кінцевий результат обраної стратегії діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема організації аналізу фінансових результатів присвячували праці вітчизняні та зарубіжні вчені: Г.І. Андреева [1], В.А. Андреева [1], М.Бретт [3], О.В. Олійник [11], І.П. Житна [4], В.І. Захарченко [5], В.В. Ковальов [6], І.Д. Лазаришина [7], Є.В. Мних [8], Б.Нідлз [10], А.Ф. Павленко [12], Ж.Рішар [13], Г.В. Савицька [14], Д.Стоун [15], Р.Томас [16], Г.Харман [17] та інші. Дослідники концентрували увагу на теоретичному підході до вирішення проблем щодо організації економічного аналізу діяльності суб'єктів господарювання. Проте питання організації економічного аналізу фінансових результатів в межах оцінки внутрішніх факторів формування конкурентних переваг при маркетинговому аналізі потребують дослідження та подальшого розвитку для забезпечення управлінського персоналу повною та своєчасною інформацією, що особливо актуально в умовах зростання швидкості передачі інформації, яке забезпечується комп'ютерними технологіями.

Метою дослідження є вдосконалення організації аналізу фінансових результатів в межах оцінки внутрішніх факторів формування конкурентних переваг при маркетинговому аналізі в умовах використання комп'ютерних технологій. Для досягнення поставленої мети виділено такі завдання:

- охарактеризувати особливості аналізу фінансових результатів;
- дослідити етапи організації аналізу фінансових результатів;
- проаналізувати основні програмні продукти, які дозволяють здійснювати аналіз фінансових результатів;
- сформулювати пропозиції для удосконалення організації аналізу фінансових результатів.

Викладення основного матеріалу. Фінансові результати є одним з важливих показників діяльності, що визначає можливість запровадження нових технологій, реконструкції та модернізації виробництва, які формують конкурентні переваги підприємства. Фінансові результати визначаються як головна мета функціонування підприємства, результат його діяльності та розвитку, мотиваційний фактор і показник успішності та конкурентоспроможності підприємства. У 2014 році на підприємствах України спостерігалось зниження прибутків: згідно з даними Держкомстату [18], у 2014, порівняно із 2013, кількість збиткових підприємств зросла на 5,5 пунктів – до 40,1 % від їх загальної кількості; разом за аналогічний період з цим фінансовий результат підприємств, що отримали прибутки, зріс на 1,6 % – до 170,26 млрд. грн.

Найбільші темпи зростання збитків зафіксовано у сферах операцій з нерухомістю (у 8 разів), інформації та телекомунікацій (у 6,9 раза), професійної наукової і технічної діяльності (у 6,3 раза), охорони здоров'я та соціальної допомоги (у 5,3 раза), оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспорту (в 4,6 раза), тимчасового розміщення та організації харчування (в 4,6 раза) [18].

Підходи до організації аналізу фінансових результатів значною мірою визначаються особливостями організаційно-методичних положень бухгалтерського обліку доходів, витрат і результатів діяльності підприємства, а також формування статей Звіту про фінансові результати (про сукупний дохід) (ф. № 2). Зазначені особливості можна охарактеризувати таким чином:

- застосування облікової політики, яка передбачає вибір методів обліку окремих операцій, що впливає на величину фінансових результатів;
- система показників фінансових результатів, які формуються в бухгалтерському обліку і відображаються у фінансовій звітності підприємства: валовий прибуток (збиток); фінансовий результат від операційної діяльності; фінансовий результат від звичайної діяльності до і після оподаткування; чистий прибуток (збиток); нерозподілений прибуток (непокритий збиток); сукупний дохід;
- визначення фінансових результатів за видами діяльності (операційна, інвестиційна і фінансова діяльність) підприємства, порівнюючи відповідні суми доходів і витрат;
- порядок формування чистого прибутку (збитку).

Від правильності організації аналізу фінансових результатів залежить дієвість та ефективність аналізу, що впливає на подальші результати діяльності підприємства. Отже до

організації аналізу фінансових результатів висувається низка вимог. Особливу увагу необхідно приділити науковому характеру аналізу фінансових результатів. Аналіз фінансових результатів базується на сучасних досягненнях науки та попереднього досвіду, враховує дію економічних законів на певному підприємстві та з використанням науково обґрунтованих методик.

Підтримуючи позицію Г.І. Андрєєвої [1], С.З. Мошенського, О.В. Олійник [9], вважаємо за необхідне організацію аналізу фінансових результатів на підприємстві здійснювати за такими етапами:

1. Вибір об'єктів і організаційних форм аналітичного дослідження, розподіл обов'язків між окремими дослідниками.
2. Планування аналізу фінансових результатів.
3. Інформаційне і методичне забезпечення економічного аналізу фінансових результатів.
4. Аналітичне опрацювання даних про хід і результати господарювання.
5. Узагальнення результатів аналізу фінансових результатів.
6. Контроль за впровадженням пропозицій, зроблених за результатами аналізу.

Відповідно до першого етапу організації аналізу, об'єктами аналізу є доходи, витрати та фінансові результати підприємства.

Форми організації економічного аналізу фінансових результатів залежать від існуючого апарату управління і технічного забезпечення на підприємстві. Найбільш розповсюдженими є централізована та децентралізована форми організації аналізу.

Централізована форма передбачає створення окремого спеціального структурного підрозділу, що здійснюватиме аналітичну роботу. Дана форма організації гарантує єдність методичного забезпечення аналізу, забезпечує чітке розмежування функцій між працівниками, забезпечує використання сучасного спеціального програмного забезпечення для проведення аналізу. Але основним недоліком створення окремого аналітичного відділу є його відокремленість від функціональних підрозділів на підприємстві.

Децентралізована функціональна форма організації передбачає здійснення аналізу працівниками функціональних підрозділів залежно від їх компетенції. Така форма допоможе уникнути дублювання роботи працівниками різних функціональних підрозділів, сприятиме зменшенню затрат часу для опрацювання даних, забезпечить використання інформації для прийняття рішень управлінським персоналом у кожній функціональній сфері. Розподіл обов'язків між працівниками, що проводять аналіз, доцільно здійснювати, виходячи із розміру підприємства, організаційної структури, забезпечення технічними засобами.

Поряд з цим, виконання завдань економічного аналізу фінансових результатів вимагає проведення аналітичної роботи всіма відділами підприємства. За рахунок залучення до аналізу працівників, які мають різні знання з питань, що досліджуються, можна досконало дослідити проблему та знайти оптимальні рішення. Розподіл обов'язків щодо виконання аналітичних робіт між окремими підрозділами підприємства передбачається робочою програмою та може бути представлена наведеним у таблиці 1 чином.

Чисельність і рівень кваліфікації осіб, які здійснюють аналіз, залежить від плану та програми аналізу, а також строку його здійснення.

Не менш важливою вимогою є правильний розподіл обов'язків серед виконавців аналізу та окремих відділів підприємства. Дотримання такої вимоги забезпечить раціональне використання робочого часу працівників і дотримання комплексності аналізу. Також, з метою ефективного використання робочого часу, варто створити спеціальні методики, розробити порівняльні таблиці для оцінки та узагальнення результатів аналізу.

План та програму аналітичного дослідження фінансового результату на підприємстві формує керівник аналітичного відділу. План аналітичної роботи складається один раз на рік і передбачає розподіл робіт за кварталами. У плані організації та проведення аналізу фінансових результатів обов'язковим є зазначення заходів, що пов'язані з методичним управлінням аналітичною роботою (інструктивні та методичні матеріали, наради для виконавців аналізу), а також з контролем за ефективністю аналітичної роботи.

Програма проведення економічного аналізу формується на підставі плану (табл. 2).

Таблиця 1

Розподіл обов'язків між суб'єктами економічного аналізу фінансових результатів для великих та середніх підприємств*

Функціональні служби	Напрямок аналітичної роботи
Планово-економічний відділ	Складання плану аналізу та контроль за його виконанням; методичне забезпечення аналізу; організація й узагальнення результатів комплексного економічного аналізу діяльності підприємства і його підрозділів; розроблення заходів за результатами аналізу; звітування за результатами аналізу керівництву підприємства
Бухгалтерія	Здійснення оперативного аналізу; контроль за собівартістю продукції; аналіз виконання плану прибутку і його використання
Фінансовий відділ	Аналіз реалізації продукції; аналіз прибутку та рентабельності підприємства
Відділ маркетингу	Вивчення замовлень; аналіз виконання договірних зобов'язань, програми відвантаження продукції; організація збуту продукції; контроль стану складських запасів; проведення досліджень попиту та пропозиції на ринку
Конструкторський відділ	Аналіз виконання планів щодо виробництва нових видів продукції, удосконалення продукції
Виробничий відділ	Аналіз організаційно-технічного рівня виробництва; аналіз витрачання виробничих ресурсів; контроль дотримання технології; аналіз ритмічності виробництва, випуску продукції за обсягом і асортиментом
Юридичний відділ	Розгляд претензійних вимог; оцінка штрафів підприємства

*розроблено за матеріалами [2]

Таблиця 2

Програма робіт з проведення економічного аналізу фінансових результатів

№ з/п	Зміст роботи	Періодичність	Виконавець	Форма оформлення результатів	Суб'єкт використання результатів аналізу
1	Аналіз структури і динаміки доходів, витрат і фінансових результатів	Щотижня	Губернаторова О.Д.	Звіт про структуру і динаміку доходів, витрат і фінансових результатів	Керівник фінансового відділу
2	Факторний аналіз формування прибутку	Щотижня	Капралова О.В.	Звіт про формування прибутку	Керівник фінансового відділу
3	Факторний аналіз використання прибутку	Щотижня	Капралова О.В.	Звіт про розподіл прибутку	Керівник фінансового відділу
4	Факторний аналіз рентабельності	Щотижня	Капралова О.В.	Звіт про рентабельність	Керівник фінансового відділу

Отже, розробка програми, вибір методики аналізу є важливими процедурами підготовчого періоду, що визначають обсяг та ефективність всієї аналітичної роботи.

Наступним етапом є визначення інформаційного забезпечення аналізу прибутку, яке формується із зовнішніх і внутрішніх джерел інформації. Значно впливають на систему аналітичних показників такі особливості: галузева характеристика, організаційно-правова форма господарювання, обсяг і рівень диверсифікації господарської діяльності.

У результаті дослідження узагальнено основні джерела інформації для аналізу прибутку:

– дані фінансової і статистичної звітності підприємства;

- дані бухгалтерського обліку (за рахунками 79 "Фінансові результати" та його субрахунками, 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)", рахунками класів 7 "Доходи і результати діяльності" та 9 "Витрати діяльності");
- облікові реєстри (журнал 5 "Облік витрат", журнал 6 "Облік доходів і результатів діяльності") та первинні документи;
- матеріали зовнішніх та внутрішніх перевірок;
- фінансові та бізнес-плани підприємств.

Наступним важливим етапом є підготовка матеріалів для аналізу, яка передбачає збір необхідної інформації, перевірку її на точність, повноту і достовірність, аналітична обробка інформації. В процесі перевірки застосовуються методи документального контролю: формальна, арифметична та взаємна перевірки. Тобто, джерела інформації мають бути перевірені на наявність реквізитів, правильність сум, взаємну ув'язку між окремими документами тощо. На даному етапі важливо визначити точно необхідний обсяг інформації для проведення аналізу фінансового результату, адже перевірка та збір інформації є досить трудомістким процесом.

На етапі аналітичної обробки економічної інформації здійснюється побудова аналітичних таблиць, виконується аналіз рядів динаміки, середніх і відносних показників, впливу факторів на результативний показник. За матеріалами аналітичної обробки зібраної інформації здійснюється попередня оцінка доходів, витрат і фінансових результатів.

Завершальним етапом організації аналізу фінансових результатів є узагальнення результатів аналізу та контроль за виконанням рішень, прийнятих на основі його результатів. Узагальнення та оформлення результатів аналізу здійснюється у вигляді відповідних документів, що надаються зацікавленим особам і користувачам інформації. Цей етап є найбільш відповідальним. Результати аналізу оформлюються у вигляді висновків, доповідних записок, довідок тощо. Для досягнення ефективності аналітичного дослідження витрати підприємства на його проведення необхідно оптимізувати. Як результат, повинні бути розроблені раціональні методики збору, зберігання та аналізу даних з використанням комп'ютерної техніки та інших сучасних технічних засобів. Використання спеціальних комп'ютерних програм в процесі здійснення аналізу дасть змогу зекономити час на проведення аналізу, більш повно дослідити вплив факторів на зміну фінансового результату, отримати більш точні розрахунки, вирішити багатовимірні завдання аналізу які неможливо вирішити без застосування засобів комп'ютеризації. Основними програмними продуктами для автоматизації аналізу фінансових результатів є: програма, що побудована на платформі 1С – "Фінансове планування" 1С; модуль "Фінансовий аналіз" системи "Галактика"; Audit Expert; БЕСТ-Ф (Інтелект-Сервіс); "ОЛІМП: Фшексперт" (УКРЕКСПЕРТИЗА); Project Expert 7.0; Microsoft Project; Microsoft Office Excel; програмний комплекс ІНЕК-АФСП; програми корпорації "Парус-Україна"» тощо (табл. 3).

Таблиця 3

*Характеристика програмного забезпечення
для аналізу фінансових результатів діяльності підприємства*

Назва програмного продукту	Переваги	Недоліки	Сумісність з 1С: "Бухгалтерія"
1	2	3	4
"Фінансове планування" 1С	– зберігання необмеженої кількості версій даних; – бюджетування і аналіз інформації в розрізі напрямів діяльності; – мультивалютна консолідація даних; – можливість багатокористувацької роботи; – імпорт даних з інших облікових систем, підготовлених і згрупованих за аналітичним розрізах управлінського обліку	– прогнозний бюджет є статичним, розрахований на певний обсяг часу; – складність освоєння даної програми; – неможливість роботи з графікою і відсутність безкоштовної демонстраційної версії даної програми; – немає стандарту розміщення кнопок управління вікном документа	сумісна

Закінчення табл. 3

1	2	3	4
Модуль «Фінансовий аналіз» системи «Галактика»	– можливо наперед задати правила трансформації одних показників в інші; – аналіз фінансового стану підприємства за методикою В.В. Ковальова та ін.; – дозволяє модифікувати та створювати власні таблиці	- система є складною і високовартісною; - недоліки графічного редактора	не сумісна
Audit Expert	- перетворює стандартні бухгалтерські форми звітності у форми, що відповідають міжнародним стандартам фінансової звітності; - можливо проводити аналіз за своїми власними методиками; - надає змогу порівнювати ключові фінансові й економічні показники з даними компаній-конкурентів, лідерів галузі	- висока ціна	сумісна
Project Expert	- дозволяє створити бездоганний бізнес-план; спрогнозувати загальні показники ефективності для групи проектів, що фінансуються із загального бюджету; оцінити, як виконання проекту вплине на ефективність діяльності підприємства; - в основу Project Expert покладена методика UNIDO за оцінкою інвестиційних проектів і методика фінансового аналізу, визначена міжнародними стандартами IAS	- складна система вводу інформації	сумісна

Огляд характеристик найбільш поширених на сучасному ринку програм для автоматизації аналізу показав, що всі вони мають певні недоліки, а саме: висока ціна, недостатня кількість вбудованих методик для проведення аналізу, необхідних інструментів та неможливо врахувати специфіку конкретної галузі, що значною мірою впливає на якість проведеного аналітичного дослідження. Найбільш оптимальними вважаємо програмні продукти, які, по-перше, є сумісними з програмним продуктом, у якому ведеться бухгалтерський облік підприємства; по-друге, дозволяють врахувати всі особливості діяльності конкретного підприємства та запити управлінців; по-третє, мають вартість адекватну можливостям програмного продукту, за які готовий платити споживач такого продукту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Організація економічного аналізу фінансових результатів відіграє важливу роль при маркетинговому дослідженні конкурентних переваг суб'єкта господарювання. Правильна організація аналітичного дослідження здатна забезпечити ефективний і дієвий аналіз, результати якого дозволяють управляти конкурентними позиціями підприємства на ринку. На практиці організації аналізу приділяється незначна увага, що призводить до його неефективності та зниження достовірності результатів такого аналізу.

За результатами дослідження згруповано основні етапи організації аналізу фінансових результатів, окреслено послідовність дій на кожному з них, наведено пропозиції щодо розробки плану та програми аналізу фінансових результатів та охарактеризовано можливості програмних продуктів для комп'ютеризації аналізу фінансових результатів діяльності підприємства.

Зазначені пропозиції забезпечать економію робочого часу працівників та зниження ступеня невизначеності через отримання необхідної інформації для прийняття рішень щодо управління конкурентоспроможністю підприємства.

Список використаної літератури:

1. Андрєєва Г.І. Організація і методика економічного аналізу : навч. посібник / Г.І. Андрєєва, В.А. Андрєєва. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 294 с.
2. Економічний аналіз : навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток та ін. ; за ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.
3. Бретт М. Как читать финансовую отчетность / М.Бретт. – М. : Проспект, 2004.
4. Житна І.П. Економічний аналіз : навч. посібник / І.П. Житна, І.В. Тацій, П.Є. Житний. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2006. – 296 с.
5. Захарченко В.І. Економічний аналіз процесів ринкової трансформації багатостадійних промислово-територіальних систем / В.І. Захарченко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6. – С. 3–11.
6. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В.В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 560 с.
7. Лазаришина І.Д. Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика : монографія / І.Д. Лазаришина. – Рівне : НУВГП, 2005. – 369 с.
8. Мних Є.В. Економічний аналіз : підручник / Є.В. Мних. – К. : Центр навч. л-ри, 2003. – 412 с.
9. Мошенський С.З. Економічний аналіз : підручник / С.З. Мошенський, О.В. Олійник ; за ред. д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинця. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП “Рута”, 2007. – 704 с.
10. Нидлз Б. Принципы бухгалтерского учёта / Б.Нидлз, Х.Андерсон, Д.Колдуэлл ; пер. с англ. – М. : Финансы и статистика, 1994. – 496 с.
11. Олійник О.В. Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін : монографія / О.В. Олійник. – Житомир : ЖДТУ, 2008. – 653 с.
12. Павленко А.Ф. Трансформація курсу «Економічний аналіз діяльності підприємств» : наук. доп. / А.Ф. Павленко, М.Г. Чумаченко. – К. : КНЕУ, 2001. – 88 с.
13. Рішар Ж. Аудит і аналіз господарської діяльності підприємства / Ж.Рішар ; пер. з франц. ; за ред. Л.П. Бєлїх. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1997.
14. Савицкая Г.В. Теория анализа хозяйственной деятельности : учеб. пособие / Г.В. Савицкая. – М. : ИНФРА-И, 2006. – 281 с.
15. Стоун Д. Бухгалтерський облік та фінансовий аналіз / Д.Стоун, К.Хімлінг. – М. : Сирин, 2007. – 302 с.
16. Томас Р. Кількісні методи аналізу господарської діяльності / Р.Томас ; пер. з англ. – М. : Річ навіть і Сервіс, 1999. – 432 с.
17. Харман Г. Современный факторный анализ / Г.Харман. – М. : Статистика, 1972. – 489 с.
18. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

References:

1. Andrjejeva, G.I. and Andrjejeva, V.A. (2010), *Organizacija i metodyka ekonomichnogo analizu*, DVNZ “UABS NBU”, Sumy, Ukraine, 294 p.
2. Boljuh, M.A., Burchesvs'kyj, V.Z. and Gorbatok, M.I. (2003), *Ekonomichnyj analiz*, 2nd ed., in Chumachenko, M.G. (Ed.), KNEU, Kyiv, Ukraine, 556 p.
3. Brett, M. (2004), *Kak chitat' finansovuju otchetnost'*, Prospekt, Moscow.
4. Zhytna, I.P., Tacij, I.V. and Zhytnyj, P.Je. (2006), *Ekonomichnyj analiz*, Vyd-vo SNU im. V.Dalja, Lugans'k, Ukraine, 296 p.

5. Zaharchenko, V.I. (2010), „Ekonomichnyj analiz procesiv rynkovoї transformacii' bagatostadijnyh promyslovo-terytorial'nyh system”, *Aktual'ni problemy ekonomiky*, No. 6, pp. 3–11.
6. Kovalev, V.V. (2001), *Finansovyj analiz: metody i procedury*, Finansy i statistika, Moscow, 560 p.
7. Lazaryshyna, I.D. (2005), *Ekonomichnyj analiz v Ukrai'ni: istorija, metodologija, praktyka*, NUVGP, Rivne, Ukraine, 369 p.
8. Mnyh, Je.V. (2003), *Ekonomichnyj analiz*, Centr navchal'noi' literatury, Kyiv, 412 p.
9. Moshens'kyj, S.Z. and Olijnyk, O.V. (2007), *Ekonomichnyj analiz*, 2nd ed., in Butynec', F.F. (Ed.), PP “Ruta”, Zhytomyr, Ukraine, 704 p.
10. Nidlz, B., Anderson, H. and Koldujell, D. (1994), *Principy buhgalterskogo uchjota*, Finansy i statistika, Moscow, 496 p.
11. Olijnyk, O.V. (2008), *Rozvytok ekonomichnogo analizu v umovah instyucijnyh zmin*, ZhDTU, Zhytomyr, Ukraine, 653 p.
12. Pavlenko, A.F. and Chumachenko, M.G. (2001), *Transformacija kursu “Ekonomichnyj analiz dijalnosti pidpryjemstv”*, KNEU, Kyiv, Ukraine, 88 p.
13. Rishar, Zh. (1997), *Audyt i analiz gospodars'ku dijalnist' pidpryjemstva*, in Bjelyh, L.P. (Ed.), JuNYTY, Moscow.
14. Savickaja, G.V. (2006), *Teorija analiza hozjajstvennoj dejatel'nosti*, INFRA–I, Moscow, 281 p.
15. Stoun, D. and Hitching, K. (2007), *Buhgalters'kyj oblik ta finansovyj analiz*, Syryn, Moscow, 302 p.
16. Tomas, R. (1999), *Kil'kisni metody analizu gospodars'ku dijalnist'*, Rich navit' i servis, Moscow, 432 p.
17. Harman, G. (1972), *Sovremennyj faktornyj analiz*, Statistika, Moscow, 489 p.
18. Oficijnyj sajт Derzhavnoi' sluzhby statystyky Ukrai'ny, available at: www.ukrstat.gov.ua

ЗАМУЛА Ірина Валеріївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку та аналізу за видами економічної діяльності Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

– проблеми розвитку бухгалтерського обліку для забезпечення стійкого розвитку економіки;

– теорія та методологія бухгалтерського обліку, контролю й аналізу природно-ресурсного потенціалу країни;

– екологічний маркетинг.

E-mail: zamulairina@gmail.com

ПРИМАК Таїсія Сергіївна – студентка обліково-фінансового факультету Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

– організація та методика бухгалтерського обліку й аналізу фінансових результатів діяльності підприємства.

E-mail: 380966401132@yandex.ua

Стаття надійшла до редакції 03.04.2016.